

Marta Zielińska

Kollokwium poświęcone 130 rocznicy śmierci Adama Mickiewicza

Biuletyn Polonistyczny 29/3-4 (101-102), 122-126

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

literaturze dokonuje się gruntowne przeobrażenie. Przetasowaniu ulegają wartości, zakwestionowaniu - kryteria, rozpadnięciu - dotychczasowe kierunki, szkoły i orientacje. Jednocześnie tworzy się coś nowego: wartości, kryteria, problemy i sposób myślenia. Konferencja próbowała zdać sprawę z tego, co się tworzy i z możliwości, jakie ta twórczość otwiera. Mimo woli ukazała trud poszukiwań, podejmowanych często od podstaw, od początku. Ujawniła też sporo ludzkich dramatów, jakie takim poszukiwaniom towarzyszą.

Ryszard Pawlukiewicz

Kolokwium poświęcone 130 rocznicy śmierci Adama Mickiewicza

W dniu 6 marca 1986 r. odbyło się w Pałacu Staszica jednodniowe kolokwium poświęcone 130 rocznicy śmierci Adama Mickiewicza, zorganizowane przez Pracownię Historii Literatury Romantyzmu IBL PAN. Kolokwium miało charakter roboczego przeglądu najnowszych prac o poecie, powstających w większości w ramach planów badawczych Instytutu.

Obrady otworzył referat M. J a n i o n i M. Ż m i - g r o d z k i e j zatytułowany "IV część »Dziadów« i wczesno-romantyczny bohater egzystencji", będący fragmentem przygotowywanej do druku książki "Romantyzm i egzystencja". Autorki zanalizowały na przykładzie Gustawa i jego klęski miłosnej różne formy kryzysowej egzystencji romantycznego bohatera (upiora, pustelnika, obcego, szaleńca, samobójcy), ukazując ponadindywidualny, kosmiczny wymiar "utrąty Piękności" i ontologiczne konsekwencje niespełnienia mitu androgynicznego prowadzącego

- zamiast do pełni, do zdwojenia osoby - do zatraty jej autonomii. Kryzys egzystencjalny Gustawa, wynikający z zatrzaśnięcia w pułapce miłości i szczęścia, został też omówiony szerzej jako jeden z projektów romantycznej egzystencji, gdzie spotyka się miłość i śmierć - śmierć przyjęta z wolnego wyboru, zaprzeczająca tym samym konieczności umierania.

Następne dwa referaty również dotyczyły IV części "Dziadów". W odczytanych najpierw tekście R. P r z y b y l s k i e g o "Słowo i Światło w IV cz. »Dziadów«", stanowiącym wyjątek z książki "O »Dziadach« Mickiewicza" omówiona została symboliczna przestrzeń IV części "Dziadów" (trzy światła) i czas (trzy godziny). Związek owych dwóch kategorii określa - zdaniem autora - ponadnaturalny, metafizyczny wymiar wydarzeń, dziejących się w chatce księdza, a także ustanawia paradoksalny charakter bytu gościa-upiora, istniejącego dzięki światłu jako postać - a zarazem realizującego się w słowie jako umysł: czysta świadomość młodzieńczej, umarłej duszy Gustawa - Bohatera Polaków (który w prawdziwie ludzkim wcieleniu wystąpi dopiero w III części "Dziadów"). Referat M. Z i e l i ņ s k i e j, zatytułowany "Dziwny skandal i jego bohaterowie" (będący fragmentem książki "Teatr, życie, literatura") mówił o okolicznościach wydania IV cz. "Dziadów" w Wilnie w 1823 roku, o reakcjach pierwszych czytelników na owo bulwersujące opinię wydanie artystyczne i obyczajowe oraz o znaczeniu, jakie miał ten literacki skandal w dalszym życiu głównych bohaterów dramatu, czyli Mickiewicza i Marii Puttkamerowej.

Na zakończenie porannej części obrad D. D a n e k wygłosiła referat "Menippejskość »Dziadów« i »Operetki«", w którym pokazała, jak dwa te utwory wzajemnie się naświetlają ze względu na wspólną tradycję literacką menippej. Tezę swą autorka po-

parła szczegółową analizą niektórych strukturalnych aspektów tych utworów, takich jak język, wielogatunkowość, a zwłaszcza polifoniczny typ bohatera - pytającego o sens cierpienia, poszukującego swej tożsamości oraz porozumienia z drugim człowiekiem.

Posiedzenie popołudniowe rozpoczął tekst J. T r z n a d l a "Mickiewicza rozważania nad ustrojem świata", w którym autor próbował zinterpretować "Dziady", opierając się na fikcyjnym założeniu "Adama M." piszącego dramat po 1945 roku. Następnie M. P i a s e c k a w referacie "Śniła się zima..." przedstawiła wieloaspektową interpretację mickiewiczowskiego snu-wiersza, traktując ów zapis jako całościowe przeżycie egzystencjalne, a nie wyłącznie sen, czy też wyłącznie wiersz. Utwór ten - zdaniem autorki - istniejąc w przestrzeni metafizycznej snu zaistniał równocześnie w planie literackim jako poezja spełniająca te najwyższe wymagania, które autor "Dziadów" jej stawiał: prawdziwość, "wewnętrzność" i czucie. A. W i t k o w s k a z kolei omówiła w swym wystąpieniu zatytułowanym "Wieszcz zdegradowany" dzieje konfliktu dwóch indywidualności - Mickiewicza i Towiańskiego, konfliktu symbolicznie uzewnętrznionego w historii wywyższenia poety przez mistrza tytułem "św. Piotra" i późniejszej jego degradacji. Ów znamieny epizod z dziejów towiańszczyzny umożliwił ukazanie charakteru duchowych zmagañ Towiańskiego z artystyczną niezależnością Mickiewicza, nie pozwalającą mu na całkowite podporządkowanie się wymaganiom sekty. Następnie M. P i w i Ń s k a wygłosiła referat "Liryki lozańskie w świetle twórczości genezyjskiej Słowackiego", gdzie stwierdziła, iż ostatnie wiersze i liryki lozańskie są wyrazem przemiany Mickiewicza, która się dokonała przed spotkaniem z Towiańskim. W nowej fazie wracają tematy, obrazy,

idee wczesnego romantyzmu - Mickiewicz pisze sobie na nowo. W okresie mistycznym Słowackiego są wyraźne analogie do tej fazy Mickiewicza, choć nie ma tu wpływu tekstu na tekst. Rzuca to światło na wewnętrzną logikę rozwoju stylu: zjawisko "późnego romantyzmu", tzw. towianizm, rysuje się jako twór Mickiewicza. Na genezyjską fazę Słowackiego można spojrzeć nie tylko w perspektywie psychologicznej, lecz w świetle rozwoju stylu.

Popołudniowe posiedzenie zakończył referat D. S i w i c k i e j zatytułowany "Naga dusza jako eksperyment egzystencjalny" (będący fragmentem rozprawy doktorskiej). Tekst ów interpretuje doświadczenie historyczne emigrantów skupionych wokół Mickiewicza i Towiańskiego jako doświadczenie egzystencjalne nakazujące poszukiwanie utraconej ich zdaniem tożsamości. Mickiewicz próbował odnaleźć ją w "nagiej duszy", a więc w wewnętrznej sile człowieka, która uwolniona od wiążących ją pokryw, pustych form i konwencji społecznych, a także indywidualnych przyzwyczajęń, mogłaby na nowo ukształtować jego samego i rzeczywistość wg jednolitej zasady stylistycznej. Ponieważ sam termin "naga dusza" jest tradycyjnie wiązany z nazwiskiem Przybyszewskiego, tekst przedstawia również historię nieporozumienia dotyczącego mickiewiczowskiego rodowodu tego określenia w jego piarstwie.

W dyskusji (w której udział wzięli: M. Piwińska, Z. Stefanowska, S. Makowski, M. Głowiński, D. Danek, A. Kowalczykova, B. Szymański, W. Gutowski, M. Janion, M. Grzędzielska, B. Mądra) przeważały głosy bezpośrednio odnoszące się do wygłoszonych referatów. Mówiono na temat interpretacji poszczególnych utworów poety (m.in. o motywie antyszaleńczym jako głosie samego autora w IV cz. "Dziadów", o micie androgynicznym u Mickiewicza, o granicach pomiędzy tekstem a interpretacją), roz-

ważano możliwość badania Mickiewicza w kontekście Przybyszewskiego, wiele też uwagi poświęcono zjawisku powrotu do idei wczesnoromantycznych w towianizmie oraz w późnej twórczości naszych romantyków.

Marta Zielińska

"Nowe problemy metodologiczne literaturoznawstwa"

W dniach 14-16 kwietnia 1986 r. odbyła się w Warszawie konferencja naukowa, zorganizowana przez Komitet Nauk o Literaturze Polskiej PAN, poświęcona "Nowym problemom metodologicznym literaturoznawstwa".

Pierwszego dnia wygłoszono pięć referatów. H. M a r k i e w i c z (UJ) w referacie "Dylematy historii literatury" tematem swego wystąpienia uczynił problemy, przed jakimi staje historyk literatury. Autora interesowały przede wszystkim ograniczenia i konieczności, które determinują pracę nad syntezą historycznoliteracką. Wzorem osobistego doświadczenia był tu dla autora podręcznik uniwersytecki pt. "Pozytywizm".

Referent rozpoczął od omówienia sytuacji historii literatury jako dyscypliny naukowej. Na przełomie XIX i XX w. przepowiadano zmierzch historii literatury. Nowe kierunki metodologiczne rozwijające się w pierwszej połowie XX w. zdawały się potwierdzać tę diagnozę. Jednakże pojawiły się również propozycje rozwoju badań historycznoliterackich opartych na nowych podstawach metodologicznych (przykładem jest tu nadal aktualna praca F. Vodički, 1942). W ostatnich latach - stwierdził referent - poszczególne historie literatur narodowych wzbogaciły